

Казки про добро і зло

Про сімох братів гайворонів і їхню сестру

Про сімох братів гайворонів і їхню сестру Жили на світі чоловік та жінка, і в них було сім синів, але ті сини не жили в згоді, а завжди ворогували та билися поміж собою. Мати сердилася за те на них. Одного разу поїхав батько у ліс по дрова, а мати лишилася вдома з хлопцями — та за щось так розсердилася на них, що не знала як і вилаяти, та з гніву сказала, щоб вони гайворонами поставали. Але не встигла вона ще й сказати цього, а хлопці вже поставали гайворонами та й зникли десь далеко в лісі. Там була якась порожня хата, в якій вони і посідали; а в тій хаті зробилося так, що вони могли знову стати людьми.

Крім них, нікого більше не було у тій хаті. Оселилися вони там і почали працювати та господарювати всі гуртом.

Був між ними один такий мудрий, що поробив усім братам рушниці, вони ходили на полювання та вбивали там різних птахів та звірів; з того мали вони м'ясо, а на хліб заробляли. Якого їм знаряддя треба було, то все самі собі робили.

Довго та гірко плакала мати, як полетіли сини з дому.

Незабаром після того народилася в неї дочка. З того часу, як полетіли хлопці від своїх батька-матері, минуло вже тринадцять років. Дівчинка підросла і гонила худобу на пашу. А там чужі діти дражнили її гайвороненням через те, що брати її гайворонами поставали.

Покинула дівчина волів пасти та й пішла по світу шукати братів. Ідучи лісом, зайшла вона далеко, так що назад вже годі вертатися, та, блукаючи по лісі, натрапила якось на одну хатину, де жила стара місяцева ненька.

— Звідкіль ти, дитино? Зостанься тут жити! — каже їй місяцева мати.

— Не можна мені тут жити, бо я йду братів своїх шукати! — відповіла їй дівчина.

— Не знаю ж я, де живуть твої брати,— каже дівчині знову місяцева мати,— ось як прийде додому син мій, то я спитаю його, в якому краю твої брати!

Прийшов місяць додому, питає мати його, він і каже:

— Я ще там не був, але, здається, вони в тому краю, де сонце гуляє!

На другий день місяцева мати, нагодувавши дівчинку, звеліла синові випроводити її до сонця.

Прийшла вона до сонечка в хату; там теж була дуже старенька сонечкова ненька.

— Куди ж ти йдеш, дитино моя? — питає вона дівчину.

— Я йду братів своїх по світу шукати, яких моя мати прокляла, а вони поробилися гайворонами та й полетіли! — відповіла їй на це дівчина.

— Не чула я про це нічого, хіба, може, сонце знає,— каже сонцева мати.

Прийшло сонце додому, мати й спитала у нього про братів гайворонів.

— Ні, не знаю! — відповіло сонечко.— Певно, мені ще ніколи не доводилось гріти в тому краю.

Нагодувала дівчину сонечкова ненька та й загадала синові відвести її до вітрової неньки. Прийшли вони до вітрової неньки, вона теж нагодувала дівчину, а потім і спитала, куди вона йде.

— Іду своїх братів шукати,— відповіла дівчина.

Вітрова мати теж нічого не чула про це і, як прийшов її син додому, спитала його, чи не знає він, в якому краю живуть сім братів, що стали з людей гайворонами.

— Знаю,— каже вітер,— бо як змочив мене дощ, то я роззувся та повісив сушити онучі біля комина у тих братів, а сам оце прийшов додому спочивати.

— Тут є одна дівчина, що зве їх своїми братами. Треба, щоб ти завтра вранці відвів її до них! — каже вона синові.

Вранці, як дівчина встала, вітрова мати нагодувала її, а потім вітер узяв її на плечі та й поніс до тієї хати, де жили брати. Але їх на той час не було дома: певно, пішли десь у ліс з рушницями.

Вітер лишив тут дівчину, а сам забрав онучі та й пішов собі гуляти по світу.

Опівдні повернулися брати додому. Наймолодший з них, що варив сьогодні обід, вийняв із печі

страву та побачив, що хтось її їв:

— Еге, брати мої, здається, хтось наш обід куштував,— каже він.

— Хто ж то міг куштувати? — кажуть йому брати.— Ми вже скільки років тут пробуємо, але, окрім нас, здається, ще нікого тут не бачили!

Пообідали вони та й знову пішли. Зостався дома другий брат вечерю варити, бо у них уже було так заведено, щоб з півдня готувати собі страву на вечір. Зваривши вечерю, подався й він за братами в ліс. Як він вийшов з хати, то дівчина, що була сховалась під ліжко наймолодшого брата, вилізла звідтіль, з'їла тієї страви та й знову заховалась, але вже під ліжко другого, старшого брата. Як зібрались брати на вечерю, то й другий брат, що варив вечерю, каже, що страву хтось їв.

— Певно, знову хтось куштував! — каже він братам.

— Брехня! То тобі так здається! — каже третій брат.

Повечеряли брати та й полягали спочивати. І снилося одному, що начебто до них сестра прийшла в гостину. Як повставали брати вранці, то почали розповідати, кому що снилося вночі, той і розповів їм свій сон. Зготувавши собі снідання й обід та поснідавши, подалися вони на роботу. Дівчина вилізла із схованки, з'їла трохи страви, а потім знову сховалась, але вже під ліжко третього брата. Опівдні посходилися брати на обід.

— Знову, брати мої, страви менше стало! Здається, що хтось-таки куштує її потроху,— каже їм уже третій брат, що варив обід сьогодні.

— Та хто там має її куштувати, коли ми живемо тут уже скільки років, але за цей час ніколи не бачили в цих краях ще ні однієї живої людини? — загули в один голос всі брати. Пообідали вони та й подалися знову в ліс. Четвертий брат лишився варити вечерю, а зваривши, пішов і собі за братами.

Зібралися вони на вечерю додому, але бачать, що знову страви менше, ніж зварено. Посідали вечеряти та й балакають поміж собою.

— Це диво! Вже кілька разів хтось поділяє з нами і снідання, і обід, і вечерю. Тут щось таке та є! Давайте-но пошукаємо!

Почали дивитися скрізь по хаті, а потім і під ліжко заглядати. Аж під ліжком третього брата найшли дівчину.

— Встань, дівчино! Чого ти тут шукаєш? — питають вони у неї.

— Я шукаю братів своїх, яких мати прокляла, щоб вони стали гайворонами, а воно так і сталося. Це мені батько казав, але його тоді не було вдома, він поїхав у ліс по дрова,— почала вона розповідати братам.

— Давно ж це мати так прокляла, що аж дітей збулася? — питають вони.

— Та коли вже твої брати гайворонами поставали, то нащо ж ти батька покинула? — кажуть вони дівчині.

— Бо мене діти гайвороненням дражнили, як я, бувало, гонила волів на пасовисько!

Тоді упевнились брати, що дівчина правду їм каже і що вона справді-таки сестрою їм доводиться.

— Зоставайся тут жити з нами,— кажуть вони їй,— варитимеш нам їсти, а ми всі гуртом будемо на полювання ходити.

Лишилася вона. Брати дуже ласкаво поводитися з нею, шанували її та одягали у розкішну одіж, як личить молодій, гарній дівчині. Жила вона так років зо три. Аж по трьох роках сталося в тім лісі нещастя. Раз убили брати дику козу, а то не коза була — то була дочка баби-яги. От баба-яга і поклялася відомстити їм. Одного разу, коли дівчина була сама вдома, прийшла туди по- гана баба, принесла з собою коралі, показала їй через вікно та й каже:

— Дівчино, може б ти купила у мене оці коралі?

— Добре! — відповідає їй дівчина.

Вона взяла грошей і віддала бабі, а та взяла їх та й пішла собі геть. Як наділа ж дівчина ті коралі собі на шию, то вони відразу й задушили її.

Позбиралися брати на обід і бачать, що сестра їх лежить нерухома на землі. Розуміючи дещо в лікарських справах, зараз заходилися вони гуртом біля неї: найшли коралі, розірвали їх. І вона стала помалу дихати, а потім почали розтирати їй тіло і таки врятували дівчину від смерті. Як встала вона, то брати сказали їй, щоб вона нікому й ніколи не показувалася.

Зосталась вона знову господарювати, як і раніше. Минуло півроку, а та проклята баба знову прийшла, принесла з собою хороше яблуко та й каже:

— Може, ти бажаєш яблук, дівчино, то на тобі оце одно!

Знову дівчина дістала грошей та віддала бабі за яблуко. Потім одкусила шматочок його та й подавилася: упала на долівку, та по одному тільки й можна було примітити, що вона жива, бо ще дихала, хоч і дуже рідко.

Прийшли брати з поля, почали оглядати її, щоб довідатись, що це таке вдруге пошкодило їх сестрі. Пошукали, та так нічого й не знайшли. Дуже жалко їм стало сестри, та що ж мають діяти! Зробили вони з кришталю труну із срібними ланцюжками, поклали туди мертву сестру, але не ховали труни в землю, а повісили у лісі, неначе колиску, поміж двома деревами на тих ланцюжках, а самі з жалю та туги за сестрою померли.

А один царський син, ще нежонатий, пішов із своїм челядинцем на полювання у той ліс та й заблуdivся там. Так проблукали вони по лісі аж три місяці і за цей час ані однієї живої людини не бачили тут. Ненароком якось наблизилися вони до того місця, де між деревами висіла кришталева труна, і заночували там недалечке. Уночі той царський син побачив, що між деревами неначе щось миготить, та й каже челядинцеві:

— А ходімо лиш та подивимось, що то таке мигтить між деревами!

Пішли на те місце, аж бачать, що то кришталева труна, і як розкрили її, то побачили, що там лежить дуже гарна мертва дівчина. Почали вони прислухатись, чи не дише часом, і довідалися, що вона ще не зовсім умерла, бо у неї під плечима ще було тепло.

Звелів царський син челядинцеві відв'язати від дерев ланцюжки, щоб спустити труну на землю. Як відв'язав він один ланцюжок, то той якось несподівано висунувся у нього з рук, і труна впала, та так сильно вдарилася, що у дівчини той шматочок яблука відразу вискочив. Встала вона та й розповіла їм, як це трапилося з нею.

Потім поховали вони у землю братів, що тут недалеко лежали, та й пішли всі троє геть з лісу до міста, де жив царевич.

Незабаром після цього царевич одружився з дівчиною, але у нього була мачуха, що дуже ненавиділа його. От раз вона й каже цареві, своєму чоловікові:

— Чи ти бачиш, що твій син робить? Якусь жебрачку надивав собі та й одружився з нею! Хіба ж можна нам тримати її у своїх покоях?

Дуже хотіла мачуха згубити з світу невістку, але ніяк це не вдавалось їй, бо царський син дуже кохав свою жінку і доглядав за нею, як за своїм оком.

— Як не згубить твій син своєї жінки, то згуби їх обох! — каже мачуха цареві. — Звели повішати їх або розстріляти! А як не зробиш цього, то я тобі не жінка, ти мені не чоловік.

Мусив-таки цар послухати її.

— Слухай, сину! Як ти не відведеш своєї жінки туди, звідкіль узяв її, та не уб'єш її, а до того ще не принесеш із неї серце, очі й обидві руки по лікті, то я мушу вбити тебе самого! — каже він своєму синові.

Покірний був царевич, заплакав він гірко та й пішов із своєю дружиною на край лісу. Слідком за ними побігла й царська собака. Вистрілив він і вбив собаку. Потім вийняв з неї серце та очі, але не

знає, де йому руки дістати, щоб не відрубувати у жінки. А вона й каже йому:

— Коли вже моя така доля, що я мушу так мучитись, то відітни вже мені руки, бо без цього ти сам маєш загинути!

Дуже плакали вони обоє, як царевич відрубав їй руки. Шкода їм обом було тих гарних білих рук, та що ж діяти?

Скінчивши цю справу, царевич пішов додому й приніс із собою руки, очі та серце, що показати батькові та мачусі, що вже убив свою кохану дружину. А та, сердешна, пішла собі, плачучи, без рук. Як же вона житиме на світі, коли їй немає чим навіть страви до рота покласти?

Блукаючи отак, прийшла вона до однієї річечки, нахилилася та напилася води, а потім лягла собі набік відпочити. Несподівано якось обрубок руки, що був обкутаний рядном, зсунувся та умочився в воду; і вмить рука у неї виросла. Побачивши це, вона й другий обрубок вже сама намочила, і так у неї знову вирости обидві руки. «Тепер,— подумала вона,— піду до тієї хати, де я жила з братами, та й зостануся там жити».

Живе вона та й журиться про те, що їй доведеться робити, як родиться у неї дитина, бо вона дитини чекала. Певно, загинуть обоє!

А якби не дитина, то вона б, здається, зосталася тут навіки жити!

Прийшов час, і вона родила двоє дітей відразу, та обидва хлопчики. І такі гарненькі були сини її! Один мав на чолі такий знак, як сонечко, а другий — як місяць.

Минуло кілька часу і старий цар та мачуха померли. Зостався тільки син їх та й почав царювати. Але невеселе було йому те царювання без своєї дружини. «Якби я знав,— каже від сам до себе,— де вона тепер, то хоч у неї і немає рук, але взяв би її та годував власними руками, бо сам же відрубав їх у неї».

— Ходім лиш шукати її! — каже раз молодий цар своєму челядинцеві.

Та й пішли обоє у ліс. Отак шукаючи, дійшли вони лісом аж до того місця, де він найшов її у кришталевій труні. Тоді вже вечоріло. Він і згадав, що тут недалеко є та хата, в якій жили перше брати гайворони, та й пішов з челядинцем туди на ніч. Тепер у тій хаті жила якась жінка з двома хлопчиками. Постелила вона цареві на полу, а челядинцеві — долі, сама ж лягла на лаві, а дітей обох поклала на лежанці, бо їх вона завжди клала на окремій постелі. Цілу ніч у хаті горіла свічка.

Дуже гарно було молодому цареві спати на полу, але зате його челядинцеві було гірше на твердій долівці, і він часто прокидався вночі. Як заснув цар, то одна рука його якось звислася дотолу. Тут один з хлопчиків почав чогось плакати та кликати маму, а вона й каже, начебто сама до себе:

— Не плач, сину, я зараз підійду до тебе! Треба йти батькову руку, що звислася, на постелю положити.

Челядинець і почув це.

Ранком вона хутко встала, щоб гостям снідання зварити. Цар з челядинцем повставали, поснідали, а потім і пішли знову в ліс. Прийшли вони до того місця, де вчора були. Тут цар і каже челядинцеві:

— Ох, тяжко жити на світі! Ти знаєш, що якби оце я побачив свою жінку, то, здається, зараз би полегло та покращало на серці!

— А чи впізнали б ви її, якби оце побачили?— питає той царя.

— Впізнав би! — каже цар.— От і та пані, в якій ми ночували, теж трохи скидається обличчям на неї, але у моєї жінки рук немає.

— А нащо ж то, як ви спали та рука у вас звислася дотолу, то вона казала своїй дитині: «Не плач, сину, треба батькову руку знов на постелю положити.»

— То знаєш ти що?! — зрадівши, каже йому цар.— Посидьмо тут, а підвечір підемо знову до неї ночувати!

Дуже засумувала господиня, побачивши, що цей несподіваний гість, якого вона з великою радістю приймала в своїй господі, не впізнав її та й пішов знову в ліс, та, певно, вже й не вернеться ніколи, щоб хоч спитати: хто вона і звідкіля тут узялася? Вона вже навіки втратила надію побачити свого коханого, без якого була самотньою сиротою на світі.

Але настав вечір, і вони прийшли знову. Господиня поклала їх так само, як і вчора. Вона аж затремтіла від радості. Серце віщувало їй щось дуже хороше... Незабаром цар навмисне звисив руку на долівку. Вона підійшла, взяла його руку та й поклала біля нього як слід. Тут він обняв її, пригорнув до себе, а потім і питає ласкаво:

— Чого ж ти так піклуєшся про мене, господине?

— Ти ж мій чоловік, що відрубав мені руки!— відразу відповіла вона, зрадівши, що її спитали про це.

— То скажи ж мені, серце, як це сталося, що у тебе знову є руки? — спитав її здивований цар.

— Я добула їх в одній річечці, до якої схилялася воду пити,— каже вона.

— А діти.

— Діти — це ж наші діти, близнята! Тоді прийняв цар молоду царицю свою. Прийшли вони додому й поклялися обоє довіку не розлучатися.